

Od okrutnog pankrationa do sportskih borilačkih velikana

Sportaši iz borilačkih sportova uvijek su bili iznimno cijenjeni i vrlo popularni, i za vrijeme trajanja Olimpijskih igara, kao i poslije njihova završetka. Mnogi od njih su ušli u sportsku legendu i postali neka vrsta modernih heroja. Na Olimpijskim igrama neki su se sportaši tako posebno istakli, a poneki od njih osvajali su i po nekoliko olimpijskih medalja, poput kubanskih boksača Teofila Stevenson i Felixa Savona, mađarskog boksača Laszla Pappa, ruskog hrvača Alexandra Kareljina, ili američkog boksača Muhammada Alija

David "Sensei" Stainko, prof. kineziologije

Ima događaja koji svojim značenjem nadilaze pojavnost oblika, broj sadržaja i ograničenost trajanja. U takve nema

sumnje spadaju i Olimpijske igre, kao najvažniji sportski događaj. Svojom ulogom Olimpijske igre su bile, jesu i bit će više od samoga sporta i sportskih igara. One su simbol humanog, neomeđenog i miroljubivog svijeta. One su simbol težnje pojedinca da se takmiči s najboljim sportašima iz cijelog svijeta, u težnji da se trči, skače, pliva, skija, hrva, boksa te da to radi bolje od drugih.

Težnja prema citius, altius, fortius (brže, više, snažnije), pokretačka je snaga svih sportaša koji žele pobjedu u slavu sebi i svojoj domovini, u slavu sporta, a domaćinu Igara na čast. Svake su Olimpijske igre imale svoje junake, odnosno sportaše koje se pamti, one koji su ušli u legendu sporta i svojim značenjem u povijest ljudskog roda.

Sportaši iz borilačkih sportova uvijek su bili iznimno cijenjeni i vrlo popularni, i za vrijeme trajanja Olimpijskih igara, kao i poslije njihova završetka. Mnogi od njih su ušli u sportsku legendu i postali neka vrsta modernih heroja. Na Olimpijskim igrama neki su se sportaši tako posebno istakli, a poneki od njih osvajali su i po nekoliko olimpijskih medalja, poput kubanskih boksača Teofila Stevenson i Felixa Savona,

mađarskog boksača Laszla Pappa, ruskog hrvača Alexandra Kareljina, ili američkog boksača Muhammada Alija.

Borilački sportovi na modernim Olimpijskim igrama svoje korijene vuku još od starogrčkih Olimpijskih igara na kojima je 748. godine prije Krista uveden pankration (kombinacija borbe šakama, hrvanja i udaraca nogom), hrvanje i petoboj uvedeni su 708. godine prije Krista, a šaketanje (borbe šakama) 688. godine prije Krista. Igre su dobile naziv po mjestu Olimpu u kojem su se i održavale, a gdje se je nalazio i Zeusov hram. Olimpijske igre postepeno su postajale sve važniji događaj u povijesti stare Grčke, dostižući svoj vrhunac tijekom 6. i 5. stoljeća prije Krista.

Antičko šaketanje je imalo manje pravila nego današnji boks. Borilo se bez rundi sve dok jedan od boraca ne bi bio nokautiran

ili ne bi priznao da je pobijeđen. Za razliku od modernog sporta, tada nije bilo pravila prema kojem se protivnik nije smio udarati na podu. Nisu postojale niti težinske kategorije već samo dvije starosne skupine, muškarci i mladići. Umjesto današnjih rukavica, antički borci su omatali dlanove i zapešća kožnim remenjem sa zakovicama. Koliko su borbe znale biti surove govori i zapis kroničara tog vremena, koji je upućen borcu po imenu Stratofont: "Odiseja je kada se vratio kući prepoznao njegov pas Argus, a tebe Stratofonte nakon četiri sata šaketanja ne bi prepoznao niti jedan pas, niti tvoji sugrađani, pa ni ti sam sebe". Drevni kipovi i mozaici potvrđuju da su šakači znali biti strašno iznakaženi.

U hrvanju, slično kao i u modernom sportu, natjecatelj je trebao baciti protivnika na zemlju, na leđa ili ramena. Tri takva bacanja

bila su potrebna za pobjedu. Zabranjeno je bilo gristi protivnika i hvatati ga za genitalije, no bilo je dopušteno lomiti protivnikove prste. Hrvanje je postojalo kao zasebna disciplina i kao dio pentatlona (petoboja). U starim kronikama stoji zapisano da u cijeloj Olimpiji nema boljeg spektakla. Najpoznatiji takmičar tog doba bio je Milon iz Krotona, koji je pobijedio čak šest puta. Prema zapisima kroničara Milon je bio i vrlo obrazovan čovjek te učenik poznatog Pitagore.

Pankration je kao sport bila vrlo gruba kombinacija udaraca šakom, nogom i hrvanja. Prevedeno s grčkog jezika pankration znači sva moć; pan znači sve, dok kratos znači snaga i moć. U početku je pankration bio poznat i pod imenom pammachon, što znači totalna borba. Većina povjesničara slaže se da se pankration kao borilačka disciplina razvila u sedmom stoljeću prije Krista. Pravila su sprječavala samo grizenje, kopanje očiju te grebanje i kidanje nosa i usta noktima. Udaranje u trbuh i genitalije, što je protiv pravila u većini modernih sportova, bilo je potpuno ispravno. Poput šaketanja i hrvanja i ovdje nije bilo kategorija već su se natjecatelji dijelili na mladiće i muškarce.

Pankration je svojom brutalnošću u mnogočemu bio sličan današnjem ultimatu fightu. Kao natjecateljski sport, pankration je bila kombinacija korištenja tehnike boksa i hrvanja, no ono što ju je činilo posebnom su bili dodatni elementi poput udaranja nogom. Najčešće je pobjednik bio odlučan na tlu, gdje su se tehnike gušenja i držanja na tlu slobodno manifestirale. Najpoznatija borba u pankrationu, prema kroničarima toga vremena, navodno se zbila 564. prije Krista u finalu Olimpijskih igara. Natjecatelj Arahion bio je još toliko pri svijesti da je protivniku koji ga je gušio uspio iščašiti jedan nožni prst. Svladan bolovima protivnik se predao trenutak prije nego što je Arahion preminuo. Suci su mrtvog Arahiona proglasili pobjednikom! Najpoznatiji takmičar u pankrationu bio je Spartanac Teagen.

Prekršitelji

Upravo zbog činjenice da su takmičenja bila vrlo opasna, nisu baš svi sportaši ispunjavali grčke ideale časti, slave i izvrsnosti. Najstariji poznati prekršitelj pravila je bio Eupol iz Tesalije, koji je podmićivao druge boksače na 98. Igrama. Kalip iz Atene je potkupio svoje protivnike u pentatlonu na 112. Igrama. Na 226. Igrama dva egipatska boksača, Didas i Sarapamon, kažnjeni su zbog namještanja međusobne borbe. Takvi prevaranti su morali sami financirati vlastite kipeve s natpisima koji su bili postavlje-

ni uz put koji je vodio od Zeusovog oltara do ulaza u stadion, kao opomena drugim sportašima i kao stup sramote varalicama.

Koliko je pankration kao sport bio opasan i brutalan, govori i podatak da od svih sportova koji su se održavali za vrijeme starogrčkih Olimpijskih igara, jedino on nije uvršten u sportove modernih Olimpijskih igara.

Stoljećima kasnije, oko 1872. godine, francuski barun Pierre de Coubertin istraživao je razloge francuskog poraza u francusko-pruskom ratu (1870. - 1871.) te je zaključio da je razlog i u tome što francuski vojnici nisu imali potrebnu fizičku pripremljenost pa je nastojao to poboljšati. U Coubertinu je istovremeno zaživjela ideja o zajedništvu među narodima, želja o natjecanju svjetske mladosti na sportskom, a ne na bojnopolju. Tako je ideja o nastanku plemenitog i veličanstvenog olimpijskog ideala dobila svoj najdublji smisao.

Na kongresu na Pariškom sveučilištu u Sorbonni održanom od 16. do 23. lipnja 1894. godine, svoju je ideju iznio pred međunarodnim auditorijem, i uspio je! Posljednjeg dana kongresa odlučeno je da će se prve Olimpijske igre modernog doba održati 1896. godine u Ateni, njihovoj domovini grčkoj, gdje su i rođene prije 2672 godine. Radi organizacije Igrara utemeljen je međunarodni olimpijski odbor (MOO), a Demetrios Vikelas je, kao pripadnik grčkog naroda, dobio čast da mu postane prvim predsjednikom.

Olimpijski pokret od svoga postanka koristi mnoga znamenja i simbole, od kojih većina prezentira ideje i ideale koje je Coubertin imao u svojim vizijama. Svakako najpoznatiji simbol su olimpijski krugovi. Ovih pet međusobno povezanih krugova predstavljaju jedinstvo pet (naseljenih) kontinenata. Boje plava, žuta, crna, zelena i crvena su izabrane iz razloga jer svaka država na pojedinom kontinentu na svojoj nacionalnoj zastavi ima bar jednu od tih boja. Olimpijski su krugovi prvi puta predstavljeni, a olimpijska zastava se prvi puta zavijorila na olimpijskim igrama u Antwerpenu, 1920.

Coubertienovi su ideali, vjerojatno, najbolje opisani u Olimpijskom credu: "Najvažnije na Olimpijskim igrama nije pobijediti, nego sudjelovati, kao što ni u životu nije najvažnija pobjeda nego borba. Velik je čovjek onaj tko ne osvaja nešto bez časne borbe".

Upravo sportaši raznih borilačkih sportova najbolje oslikavaju taj moto, kako svojim nastupom na sportskom takmičenju, tako i postizanju uspjeha uz časnu borbu. Borilački sportovi, pak, imaju svoje junake, svoje legendarne sportaše na modernim Olimpijskim igrama. Među mnogim vrhunskim sportašima borilačkih sportova koji su nastupili na raznim Olimpijskim Igrama, prisjetit ćemo se nekih od njih koji su svojim nastupima ušli u legendu.

Na Olimpijskim igrama u Ateni 1896. Nijemac C. Schuman proslavio se pobjedom u hrvanju. Pobijedio je u finalnoj borbi Grka G. Sitasua, koji je bio visok 190 cm i težak oko 105 kg, iako je Schuman bio visok samo 159 cm i težak svega oko 50 kg. Grk ga je cijelo vrijeme borbe bacaio i gnječio na tlu, ali se uporni Schuman uvijek ponovno podizao i nastavljao borbu i tako sve do mraka, kada je borba bila prekinuta. Drugi dan Schuman je pobijedio Grka za svega 20 minuta borbe. Na istim Igrama

posebno se istaknuo i Amerikanac J. Paine u streljaštvu, dok su se u mačevanju isticali francuski i grčki mačevaoci.

Igre u Parizu 1900. godine ostale su posebno upamćene po kubanskim mačevaocima C. Costeu i R. Fonstu, kao i po propagandnom plakatu Igara na kojemu žena s mačevima u ruci poziva na mačevalački olimpijski turnir. Na istim Olimpijskim igrama proslavili su se i francuski strijelci, ali posebno se je istaknuo belgijski streljčar H.V. Innis. Igre u Parizu ostat će posebno upamćene i po podatku da je u program bio uvršten kao pokazni sport francuski boksavate (čak i disciplina la canne).

Skandali

Igre u St. Louisu 1904. godine ostat će posebno upamćene po kubanskom mačevaocu A. Van Zo Postu, te američkim boksačima G.Fineganu i C.Mayeru. Igre će ostati zapamćene i po demonstraciji u ženskom boksu. U sjećanju će ostati i boksač Oliver Kirk, osvajač zlatnih medalja do 52 i do 57 kg.

Igre održane u Londonu 1908. godine ostat će zapamćene po skandalu u kojemu su engleski suci htjeli diskvalificirati gotovo sve francuske mačevaoce, a koji su glasili za važeće favorite takmičenja, te su imali titule prvaka iz Atene 1896. Igre se pamte i po tome jer su se po prvi puta i žene takmičile u streljaštvu u programu OI. Na tom OI-u engleska sportašica Charlotte Dod, koja je godine 1887. osvojila teniski turnir u Wimbledonu, osvojila je srebrnu medalju u streljaštvu s napunjenih 36 godina. Na Igrama se je proslavio u hrvanju talijanski mornar iz Milana, E. Poro koji je osvojio za Italiju prvu medalju u grčko-rimskom stilu uopće. Kada se vratio u domovinu, kralj Vitorio Emanuele III, odlučio ga je posebno i osobno nagraditi. To je i učinio uz prigodan govor kojega mnogi i danas pamte, a glasi: "Sretan sam i zadovoljan što nagrađujem jednog olimpijskog šampiona, a koji je nizak kao i ja".

Na Olimpijskim igrama 1912. godine u Stocholmu, posebno su se istaknuli talijanski mačevaoci, propagirajući svoju školu odnosno svoj stil mačevanja. Među mnogima posebno se istaknuo N. Nati u floretu. U sablji su se, pak, izdvojili mađarski mačevaoci. Igre će ostati upamćene i po švedskom takmičaru u streljaštvu O. Swahnu koji je pomogao svojoj ekipi da pobijedi iako je bio star 64 godine. Borbe u hrvanju nisu imale vremensko ograničenje, pa

je primjera radi, borba između Šveđanina A. Alhgrema i Finca I. Bohlinga bila prekinuta s neodlučnim rezultatom nakon devet sati borbe, a sportašima su dodijeljene dvije srebrne medalje. Takmičenje u boksu nije se održalo, jer su Šveđani kao organizatori imali zakon po kojem se takmičenja u boksu, zabranjuju.

Zbog prvog svjetskog rata, OI koje su se trebale održati u Berlinu 1916. godine, nisu održane.

Poslije Olimpijskih igara 1920. godine održanih u Antwerpenu, ostat će u pamćenju boksač iz južnoafričke republike C. Walker koji je nakon pobjede i velikog uspjeha na Igrama prešao u profesionalce, ali ne kako bi to mnogi očekivali u profesionalne boksače, već u profesionalne plesače tj. baletane. Na boksačkom je turniru zlatnu medalju osvojio i američki boksač Eddie Egan, koji je 1932. godine nastupio i na Zimskim olimpijskim igrama u bobu te također osvojio zlatnu medalju. Eddie je jedini sportaš koji je uspio osvojiti zlatnu medalju i na ljetnim i zimskim Olimpijskim igrama. Igre u Antwerpenu 1920. ostat će u pamćenju i po tomu jer je na njima u petoboju nastupio i Amerikanac G. Patton, kasnije poznati američki general. Najstariji takmičar igara Šveđanin Oskar Swann osvojio je tada medalju u gađanju jelena u trku u ekipnoj konkurenciji, a bile su mu 73 godine. Igre će ostati u sjećanju i po Americancu C. Osbernu, koji nastavlja svoj niz uspjeha i pobjeda u streljaštvu, započetih na Olimpijskim igrama 1912., što ponavlja i 1920. i u Parizu 1924. godine.

Na igrama u Parizu 1924. godine posebno se istaknuo francuski hrvač 22-godišnji vatrogasac J. Deglane koji je u kategoriji preko 82,5 kg u grčko-rimskom stilu ostvario 13 pobjeda u svega tri dana. U mačevalačkom takmičenju proslavili su se francuski mačevaoci floretom te mađarski mačevaoci sabljom. Posebno su se istaknuli francuski mačevaoci 41 godišnji L. Gaudin i Roger Ducret. Igre će za mnoge ostati upamćene i po sjajnom plivaču J. Weissmulleru, koji je nakon uspjeha na tim Igrama, ostvario izvanrednu glumačku karijeru. Weissmuller se za potrebe svoje legendarne uloge Tarzana morao dodatno obučiti i u nekim zahvatima iz borilačkih sportova.

Tusche, pogođen sam!

Olimpijske igre u Amsterdamu 1928. godine pamte se po izuzetnoj napetoj mačevalačkoj borbi u disciplini floret (ekipno), između poznatih rivala, Talijana G. Gaudinia i Francuza L. Gaudina. Nakon jednog uspješnog napada Talijana, koji je ostvario pogodak (tushe), koji je sudac osporio, oglasio se Francuz Gaudin rekavši: "Tushe je, bio sam pogođen". Na boksačkom turniru najuspješniji su bili natjecatelji iz Italije s po tri prva mjesta dok su takmičari Argentine osvojili dva prva mjesta.

Igre u Los Angelesu 1932. godine pamte se po hrvaču Šveđaninu C. Westregenu, kao i po boksaču Errolu Flynnu, kasnije poznatom glumcu, te po austrijskoj mačevalateljici u floretu E. Muler-Preis. Na Igrama su se ponovno istaknuli talijanski mačevaoci, kao i mađarski mačevalac u sablji Aladar Gerewich, koji započinje svoju dugogodišnju uspješnu sportsku karijeru, koja je trajala čak 28 godina, od 1932. do 1960. godine. Gerevich je nastupio na čak sedam Igara, a pobjednik je bio šest puta.

Igre u Berlinu 1936. godine, osim po fašističkoj ikonografiji, ostat će posebno upamćene po talijanskim mačevaocima floretom, od kojih se ponovno posebno istaknuo Talijan Eduardo Mangiarotti, kao i mađarski takmičar u sablji P. Kovaczu. Talijan Eduardo Mangiarotti je nakon tih Olimpijskih igara postao najuspješniji sportaš borilačkog sporta svih vremena, s osvojenih čak 13 medalja. Na Igrama su dominirali i mađarska mačevalateljica u floretu I. S.Elek, kao i estonski hrvač K. Palusalu. Zbog izbijanja drugog svjetskog rata, Igre koje su se trebale održati 1940. godine u Helsinkiju, kao i Igre u Londonu 1944. godine, nisu održane. ■